

رازی در رازی

در میان دانشمندان ایران ابوبکر محمد بن زکریای رازی یکی از بزرگ‌ترین نوایغ و افتخارات است که در رشته‌های مختلف و غیر مرتبط مطالعه کرده و به قلم رفیع علمی آن زمان دست یافته و سال‌ها و قرن‌ها بعد از خود، عاشقان علم و دانش را از چشمه علوم خود سیراب نموده است. مجله رازی به مقتضای اسم خود می‌بایست قبل از این و بیش از این به معرفی این عالم بزرگ پرداخته و جنبه‌های گوناگون شخصیت علمی او را مطرح می‌کرده تا گامی کوچک در جهت شناساندن این شخصیت بزرگ برداشته باشد.

جملات فوق مربوط به سرمقاله شماره ۸ در شهریور ماه ۱۳۶۹ و در اولین سال انتشار نشریه رازی درج شده است. این جملات مشخص می‌سازد که مجله رازی علاوه بر مسؤولیت‌های گوناگونی که برای انتشار خود تعریف کرده است، معرفی و شناساندن دانشمند بزرگ ایرانی را نیز جزو وظایف و اهداف خود دانسته و حتی آن را از مسؤولیت‌های اصلی نشریه می‌داند. اکنون و پس از شانزده سال از آن تاریخ زمان آن رسیده که به بررسی قول

دوستان فهرست

۳ رازی در رازی • دکتر سید محمد صدر

۸ تولد یک نشریه • دکتر سید محمد صدر

۱۵ ما رو چه به سردبیری • دکتر فریدون سیامک‌نژاد

۱۹ مروری از سر حسرت به همه «۲۰۰ ماهگی‌ها» • دکتر فرشاد روشن ضمیر

۲۳ ماهنامه دارویی از دیدگاه پزشکان • دکتر عباس پوستی

۲۶ پرسش و پاسخ از دیدگاه دوستان • دکتر مرتضی ثمنی

۳۵ چگونه وارد خانواده رازی شدم • دکتر علی منتصری

۳۷ بازآموزی از آغاز تا کنون • دکتر مجتبی سرکندی

۶۲ روزی که با رازی آشنا شدم • دکتر ثریا منتظری

۶۵ کندوکاو در بخش اجتماعی رازی • دکتر بهنام اسماعیلی

۸۴ نگاه اول به رازی • دکتر خیراله غلامی

۸۷ جای پای قلم همکاران • ف. ر. راوی

۱۵۰ نگاه نشریه رازی «تحلیل دوپست سرمقاله رازی» • دکتر علی منتصری

۱۵۷ با یاران رازی • همکاران رازی

۱۶۲ خاطرات اعضای تحریریه • تحریریه رازی

۱۶۶ مجله رازی از دیدگاه دانشجویان داروسازی • دکتر خیراله غلامی

۱۷۱ همتایان رازی • ف. ر. راوی

۱۹۹ «پشت صحنه رازی» • دکتر مجتبی سرکندی

۲۰۶ جدول ویژه شماره ۲۰۰ رازی • دکتر مرتضی ثمنی

۲۰۹ رازی و خوانندگان

ارایه شده بپردازیم و موفقیت یا عدم توفیق را مورد توجه قرار دهیم.
در سرمقاله اولین شماره شهریور نشریه رازی - شماره فوق - چنین
می خوانیم.

« اکنون که پنجم شهریور سالگرد تولد این دانشمند بزرگ فرارسیده و به عنوان
روز داروسازی در ایران انتخاب گردیده، از فرصت استفاده کرده و مختصری
به آن می پردازیم. در این مقال تصمیم بر این است که ابتدا مختصری از شرح
حال این دانشمند بزرگ ارایه و سپس اشاراتی کوچک به آثار او داشته باشیم.»
در این سرمقاله علاوه بر درج شرح حال رازی به تعداد آثار و تالیفات او به
نقل از ابوریحان بیرونی، ابن ابی اصیبعه و دکتر محمود نجم آبادی که به ترتیب
این تعداد را ۱۸۴، ۲۳۸ و ۲۷۱ نقل می کنند، اشاره شده است.

در سال دوم انتشار نشریه و هم زمان با شهریور سال ۱۳۷۰ سرمقاله نشریه
با عنوان رازی، معلمی دیگر مجدداً به معرفی این دانشمند بزرگ اختصاص یافت
و یکی از آثار بزرگ او که به صورت کتاب ترجمه و چاپ شده است معرفی
گردید. این کتاب من لایحضره الطیب نام دارد که به معنی - جایی که پزشک
حضور ندارد - می باشد.

در شهریور ماه ۱۳۷۱ و در سرمقاله نشریه به معرفی یکی دیگر از آثار رازی
پرداخته شد. این اثر طب روحانی نام دارد که کتابی مفصل در درمان نفسانیات
است و دارای بیست فصل می باشد.

رازی، بهترین انتخاب عنوان سرمقاله سال چهارم نشریه در شهریور ماه
است. در این سرمقاله ضمن تبریک به داروسازان که چنین الگوی ارزنده ای را
برای روز داروسازی انتخاب کرده اند به روش تحقیقاتی رازی که روشی تجربی
است، می پردازد و او را جزء اولین پزشکان معرفی می کند که تجربه و آزمایش
را در طب وارد کرده اند. در این مقاله هم چنین روش تدریس رازی مورد اشاره
قرار گرفته است.

سرمقاله شهریور ماه سال پنجم نشریه ویژه روز داروسازی ایران تحت
عنوان الحاوی عظیم ترین اثر پزشکی رازی به معرفی این اثر تابناک و بی نظیر
پرداخته و خلاصه ای از این دائرة المعارف پزشکی را شرح می دهد.

کتاب الحاوی به گفته خود رازی حدود ۱۵۰۰۰ صفحه و با خط ریز شامل ۲۲
جلد می باشد. این کتاب یک دوره کامل پزشکی تا دوران رازی است که در آن
عقاید خود و پزشکان پیشین را نگاشته است. الحاوی هم چنین مشتمل بر

تجارب شخصی و مشاهدات بالینی رازی است که طی طبابتش در بغداد و ری گردآوری کرده است.

رازی، اولین شارح بیماری‌های آبله و سرخک عنوان سرمقاله شهریور ماه سال ششم است. در این سرمقاله ضمن معرفی کتاب آبله و سرخک، به این نکته مهم اشاره گردیده که رازی برای اولین بار دو بیماری مذکور را شناخته و از عهده وصف آن‌ها برآمده است.

در سرمقاله شهریور ماه سال هفتم روش‌های درمانی رازی مورد توجه قرار گرفته است. در این سرمقاله اصول درمانی رازی به طور مشروح شرح داده شده که به یکی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

از اصول مهمی که رازی در درمان بیماری‌ها مورد توجه قرار می‌داد، امیدوار نمودن بیمار بود. رازی اعتقاد دارد که یکی از وظایف مهم پزشک روحیه دادن به بیمار است و در این مورد قائل به تاثیر مسایل روحی در درمان جسم است. رازی در قالب داستان، بخشی از زندگی رازی است که در قالب قصه و با استفاده از وقایع و واقعیت‌های زندگی او به رشته تحریر درآمده و در سرمقاله شهریور ماه سال هشتم به چاپ رسیده است.

پروفسور ادوارد براون خاورشناس بزرگ و ایران‌شناس معاصر می‌باشد که در بسیاری از شئون باستان‌شناسی ایران تحقیقات گران‌بهایی دارد. این دانشمند بزرگ مطالعات زیادی بر روی طب ایرانی دارد که مجموع آن‌ها را در کتابی به نام طب اسلامی (طب عربی) جمع‌آوری نموده است. ادوارد براون اصلاً پزشک بوده ولی بعدها به خاورشناسی علاقه پیدا می‌کند و زبان‌های عربی، فارسی و ترکی را می‌آموزد.

ادوارد براون در کتاب طب اسلامی مطالب مشروحی در مورد محمدبن زکریای رازی دارد که در سرمقاله شهریور ماه سال نهم و تحت عنوان رازی از دیدگاه ادوارد براون درج شده است.

در شهریور ماه سال ۱۳۷۸ و هم‌زمان با سال دهم انتشار نشریه، جهت معرفی دیدگاه‌های فلسفی رازی، سرمقاله‌ای با عنوان سیرت فلسفی رازی تحریر و چاپ گردید. در این سرمقاله ضمن اشاره به صاحب نظر بودن رازی در مسایل فلسفی، کتاب سیرت فلسفی او معرفی می‌گردد.

دکتر محمود نجم‌آبادی عضو فرهنگستان علوم پزشکی ایران، دارای آثار متعدد در تاریخ و اخلاق می‌باشد. ایشان هم‌چنین یکی از رازی‌شناسان بزرگ

است که تالیفات متعددی درباره او دارد. به همین دلیل سرمقاله شهریور ماه سال یازدهم نشریه با عنوان رازی به روایت یک رازی‌شناس آماده گردید تا خلاصه‌ای از دیدگاه‌های این مرد بزرگ درباره رازی مورد مطالعه قرار گیرد. یکی از تواناترین و بزرگ‌ترین مورخان عالم اسلام شخصی به نام قفطی یا ابن القفطی است. ایشان دارای کتاب بسیار مهمی به نام تاریخ‌الحکما می‌باشد که به نام و شرح حال و آثار ۴۱۵ تن از حکمای معروف تا زمان خود و نام بسیاری از مراکز علمی و بیمارستان‌ها از جمله بیمارستان جندی‌شاپور و پزشکانی که در این مرکز علمی اشتغال به تحصیل و تدریس داشته‌اند، پرداخته است. ایشان در کتاب معروف خود مطالبی را در مورد رازی بیان می‌دارد که در سرمقاله شهریور ماه سال دوازدهم و با عنوان رازی به روایت تاریخ‌الحکما قفطی درج گردیده است.

در شهریور ماه سال ۸۱ و هم‌زمان با سیزدهمین سال انتشار نشریه، معرفی آثار رازی در زمینه علوم پزشکی آغاز گردید. این اقدام با توجه به ضرورت آگاهی همکاران از تالیفات پزشکی رازی و اولویت آن بر سایر کتب آغاز شد و در چندین شماره دنبال گردید. در این سرمقاله کتاب‌های حاوی، منصور، مرشد، طب‌الملوکی، من لایحضره‌الطیب، الجدری و الحصبه (آبله و سرخک)، کتاب تقسیم و تشجیر، کتاب قرابادین، کتاب الحصى فی الکی و المثانه، کتاب القولنج، اوجاع المفاصل، سکنجبین به اختصار معرفی گردید.

معرفی تالیفات رازی در زمینه علوم پزشکی در بخش دوم در شهریور ماه سال ۸۲ نیز پی‌گیری شد و به طور اختصار به معرفی کتاب‌های: دفع مضار الاغذیه (دفع زیان‌های خوراکی‌ها)، کتاب ما یقدم من الفواکه و الاغذیه و ما یؤخر (میوه‌هایی که باید پیش یا بعد از غذا صرف شوند)، ابدال الادویه (داروهای جایگزین)، الادویه الموجودة بكل مکان (داروهایی که همه جا یافت می‌شود). کتاب الابنه و علاجها (کتاب ابنه و درمان آن)، هیئة القلب (تشریح قلب)، هیئة الانثیین (تشریح بیضه‌ها)، هیئة الصماخ (تشریح پرده صماخ)، هیئة العین (تشریح چشم)، هیئة الکبد (تشریح کبد)، کتاب الرد علی الجاحظ فی نقض الطب (کتاب پاسخ به جاحظ که پزشکی را رد نموده است)، کتاب الرد علی الناشری فی نقضه الطب (پاسخ به ناشی که پزشکی را رد نموده است)، فی محنة الطیب (رنج‌های پزشک)، فیما جرى بین الرازی و جریر الطیب (ماجرای رازی و جریر پزشک)، رساله شمیه، فی استفراغ المحموین قبل النضج (در

استفراغ تب داران قبل از نضح)، فی تبرید الماء (در سرد کردن آب)، رساله فی العلة التي لها زعم بعض الجهال ان الثلج يعطش (رساله درباره علت این که برخی افراد نادان گمان می کنند برف و یخ تشنگی می آورد)، علل القاتله (بیماری های کشنده)، فی العله الممدت الوحى من السموم (درباره مرگ سریع ناشی از مسمومیت)، کتاب الفالج (کتاب فلج)، کتاب اللقوه (کتاب لقوه) اشاره گردید.

در شهریور ماه سال ۸۳ و در پانزدهمین سال انتشار نشریه، معرفی آثار رازی در زمینه علوم پزشکی و در بخش سوم ادامه یافت و ۳۱ اثر دیگر معرفی گردید.

در سال شانزدهم و در شهریور ماه ۱۳۸۴ به دلیل انتشار ویژه نامه آنتی بیوتیک ها، سرمقاله مربوط به محمد بن زکریای رازی به ماه بعد همین شماره منتقل گردید. در این سرمقاله معرفی آثار رازی در زمینه علوم پزشکی به پایان رسید و با معرفی ۱۰۲ اثر پرونده معرفی تالیفات پزشکی رازی به پایان رسید.

با نگاهی به این مقولات به نظر می رسد که عملکرد نشریه در زمینه معرفی محمد بن زکریای رازی منفی نبوده اما قطعاً می توانست بهتر و پربارتر نیز باشد. امید آن داریم که در آینده هم چنان این مسیر را ادامه دهیم تا مسؤولیت خود را در این باره بهتر و بیشتر از گذشته به انجام برسانیم.

دکتر سید محمد صدر